

Josef Š o u r e k:

Genistella sagittalis (L.) G a m s - nový druh pro Slovensko

Na společné exkursi s MUDr. Fr. Černochem z Vyškova na východní Slovensko (Poloniny a Zemplínsko) našli jsme dne 15. 7. 1957 asi 6 skupin *Genistelly*, odkvetlé i plodné, na suché, původní, krátkostébelné a květnaté louce s jižní expozicí, asi 500 m n. m., na flyšovém podkladu v prostoru Starina u Stakčína na nejvýchodnějším Slovensku pod Poloninami. Doklad je uložen v našich herbářích a byl zaslán s přesným popsáním lokality Národnímu museu v Praze, Botanickým ústavům Karlovy university v Praze a Komen-ského university v Bratislavě.

Celkový ráz a poloha lokality zaručují, že jde o výskyt spolehlivě původní. Zmíněná louka nebyla t. r. do doby nálezů spasena ani pokosena, kdežto všechny okolní louky jsou odedávna a po celý rok pastvinami se všemi zhoub-nými a odpornými průvodními zjevy (těžké erose a záměrné odlupování kůry kmenů starých stromů — zejména buků — aby rychle uschly a byly spáleny za účelem svévolného rozšiřování pastvin). Zatím nebylo zjišťováno, zda lokalita se někdy spásá či kosí. Domnívám se však, že pro kosení je příliš chudá, takže občasné pasení je asi pravděpodobnější. Je známo, že hovězí dobytek mívá *Genistellu* zcela a spásají ji jen ovce a kozy. V krajině se pase většinou hovězí dobytek; je tedy možné, že její porosty se zachovaly i při občasném pasení. Na přilehlých skutečných pastvinách není po ní ovšem ani stopy. Domnívám se však, že na lukách mezi Poloninami a Vihorlatem — podobně ochráněných — budou nalezeny lokality další. Doporučuji, aby louka s *Genistellou* byla vzata do ochrany před pasením i kosením, jako t. č. jediná slovenská lokalita, jistě původní.

Vzhledem k tomu, že jde o rostlinu celkem méně známou, pro Slovensko novou a i jinde v ČSR se vyskytující jen velmi porůznu a nikoliv všude původní, podávám o ní a jejím výskytu celkový přehled.

a) *Genistella sagittalis* (L.) G a m s. — Syn.: *Genista sagittalis* L. Spec. pl. 710, *Genista herbacea* L a m., *Genistella racemosa* Moench Meth. 133, *Spartium sagittale* Roth, *Salzwedelia sagittalis* Gaertn., Mey. et Scherb. Flora der Wetterau II, 498, *Cytissus sagittalis* Koch Syn. 157, *Syspone sagittalis* Griseb. Spic. Fl. Rum. I, 6. — Česky (2): *Kručinec křídlatý*, na Slovensku (2): Kručinôčka křídlatá, německy: Flügel-Günster.

Je patrné, že druh byl zařazován do rodu *Cytissus* i do rodu *Genista*. — Moench, dále Gaertner, B. Mayer et J. Scherbius ve Flora der Wetterau (1880) i Grisebach oddělili ji jako samostatný rod. Alefeld spojil ji spolu s *Cytisanthus* do rodu *Salzwedelia* (Flora der Wetterau) a W. D. J. Koch ji zařadil jako sekci k *Cytissus*. — Stavba lodyhy, květů i semen odůvodňuje její osamostatnění jako rod, ovšem monotypický (3).

Genistella je málo proměnlivá, a to jen ve tvaru listů: *f. latifolia* R o u y et F o u c. s listy značně širšími než okřídlená lodyha a *f. angustifolia* R o u y et F o u c. s listy značně užšími než okřídlená lodyha. S tohoto hlediska možno zařadit nalezený typ k formě *latifolia*. — Ve východních Pyreneích roste

velmi odlišné plemeno zvané *Genista Delphinensis* Verlot, jejíž popis však Hegi neudává (3).

b) **Všeobecné rozšíření.** — Roste v jižní Evropě od Španělska přímořím až na poloostrov Balkánský: Černá Hora (5), Bulharsko (7); ve střední Evropě velmi roztroušeně od Francie do jižní Belgie, podél Rýna a odtud podél Mohanu (Main) a Dunaje do Maďarska a Sedmíhradska. Mimo to vyskytuje se ojediněle v Německu na několika místech při Labi (mnohde jen zplahněle), ojediněle v Čechách (naše lokality jsou považovány jako původní), na jižní Moravě (?) a u Bohumína (patrně zplahnělá). V Dolních Rakousích roste na břidlicích v pohoří Wechsel a na Semeringu, dříve také v okolí Vídně (1 a 3) a dosti hojně v Korutanech a Kraňsku (3 a 10). O lokalitách maďarských a sedmíhradských nemám literatury. Bylo by však nutné je zjistiti, aby výskyt pod Poloninami mohl být posouzen z celkového hlediska.

Hegi neuvádí čs. lokality a tvrdí, že *Genistella* v sudetských zemích neroste (3).

Genistella má tedy areál dosti složitý, převážně atlanticko-mediterranní a mimo to také pontickopannonský.

c) **Ekologie druhu.** — Roste na půdách suchých a chudých, skoro výhradně nevápenných, vřesovištích a pastvinách, ve světlých borech a dubinách, obyčejně s jižní expozicí, převážně v pahorkatině, jen ojediněle v pásmu subalpinském. Tak na př. ve Vogesách do výše 1200 m n. m., v Maďarsku do 1140 (podle Kernerů), v Černé Hoře do 1500 (podle Rohleny — 5), v Srbsku na hadcích Zlatiboru do 1300 (podle Nováka, Preslia 8 : 115, 1929), v Bulharsku je obecná ve všech horách (podle Velenovského — 7) a v Unterwallisu dokonce do výše 1960 m n. m. (podle Gamse — 3).

Mohutné porosty tvoří však výhradně na půdách nevápenných, na př. ve Vogesách a Schwarzwaldu v Německu a v západním Švýcarsku, kde se vyskytují tak velké porosty (kopečkovité), že celé $\frac{2}{3}$ pastviny jsou jí porostlé. Jejich užitkovost je tím snížena na polovinu. Hubí se tam kosením před rozkvětem, vápněním a hnojením. Na travnatých vřesovištích, které se kosí, mizí rychle, neboť řez nesnáší, právě tak jako všechny kručinky. Zřídka — od roku 1750 — se pěstuje také jako květina ozdobná (3).

d) Rozšíření v ČSR

1. Čechy střední — Sedlčany: katastrální území Kosova Hora, asi 450 m n. m., rula. Státní přírodní rezervace (2 a 9). Kdy a kým zdě objevena a kde sběr původně publikován, není mně známo.

2. Čechy střední — Kutná Hora: Sv. Mikuláš — v borku asi 15—25letém (v r. 1950!) na diluválních terasách (Kačinský val) ssz. zámku Kačiny, jediná kvetoucí skupina na ploše asi 1,5 m², červen 1944, 218 m n. m. (8 — se snímkem lokality). Dostálůva Květena ČSR neuvádí (2)..

3. Čechy severní — Jablonec n. N.: Horní Maxov — suchý lučinatý svah s jižní expozicí zvaný „Maxdorferücken“, 770 m n. m., granit. Wünsch sděluje, že nejbližší lokalita *Genistella* je v Saském Švýcarsku a z toho a celkového rázu lokality usuzuje, že výskyt v Jizerských horách může být původní, tím spíše, že podle výpovědi majitele pozemku, roste zde od nepaměti. Tvoří několik porostů, z nichž každý má plochu asi 1 m² (2 a 11). — Není důvodů pochybovati o původnosti tohoto typického výskytu.

4. Slezko — Bohumín: vyskytuje se v krásných, velkých skupinách při železniční trati z Bohumína do Petrovic těsně před lesem Borek. Sehmaja uvádí, že poloha lokality těsně u trati ukazuje na zavlečení. Stanoviště odpovídá ovšem ekologickým poměrům, které druh vyžaduje. Kvete tam i plodí každoročně (2 a 6).

5. Morava jižní — Brno: Líšeň (2). — Tento výskyt je uveden autorem Květeny ČSR s otazníkem. Není mně známo, kdy a kým zde nalezena a kde byl sběr publikován, a i důvody vedoucí k pochybnosti.

6. Morava jižní — Břeclav: mezi Valticemi a Břeclaví na okraji lesů (2 a 4). — Není mně známo, kdy a kým zde nalezena a kde byl sběr publikován. Zjistil jsem však v roce 1954, že místně nejbližší botanikové-floristé, ani četní jiní moravští, nemohli výskyt ověřiti (Dr. Fröhlich v Mikulově, ani řed. Švestka, tehdy rovněž v Mikulově, a j.)

7. Na Slovensku nebyla před naším nálezem zjištěna (2). — Jde tedy o první nález na Slovensku.

Poznámka: po odeslání rukopisu do redakce se dozvídám, že později po nás (dne 2. 8. 1957) našel Genistellu poblíže naší lokality Jiří Soják, stud. biolog. fakulty KU v Praze, zabývající se podrobným průzkumem Polonín a jejich předhoří. Byla nalezena také v Halčích v písčitých borových lesích v okolí Ležajska na řece Sanu. (Ludwik Furdyna: Wystepowanie Janowca strzalkowatego (*Genista sagittalis*) w Polsce-J. Soják in litt. 26. 11. 1957).

Literatura

1. Beck, G. v. (1890): Flora von Nieder-Österreich, p. 828.
2. Dostál, J. (1950): Květena ČSR, p. 725—726 s obrázkem.
3. Hegi, G. (1924): Flora von Mittel-Europa, Bd. IV, 3, p. 1195—1198 s obrázky a fotografiemi.
4. Polívka — Domin — Podpěra (1928): Klíč k úplné květeně rep. Čs., p. 208.
5. Rohlena, J. (1942): Conspectus florae montenegrinae, Preslia XX—XXI, p. 197.
6. Schmeja, O. (1936): Neue oder bemerkenswerte Blütenpflanzen der Umgebung von Odenberg (Fortsetzung), Natur u. Heimat, 7, p. 106.
7. Velenovský, J. (1891): Flora bulgarica, p. 125.
8. Vepřek, J. (1950): Vzácnější rostliny Kutnohorská, Čs. botan. listy II, 8—9, p. 135.
9. Veselý, J. a. (1954): Ochrana čs. přírody, II. — Novák, F. A.: Přehled čs. květeny s hlediska ochrany přírody a krajiny, p. 209.
10. Willkomm, M. (1892): Schulflora von Österreich, p. 354.
11. Wünsch, R. (1937): Über einige im Gablonzer Bezirk seltener vorkommende Pflanzen, Natur u. Heimat, Gedenkschrift, p. 66—67 s fotografií lokality.

Adresa autora: Josef Šourek, Pec pod Sněžkou.

Genistella sagittalis (L.) Gams — eine neue Art für die Slowakei

Am 15. 7. 1957 wurde die oben genannte Art in der Umgebung von Starina bei Stakčín in der östlichsten Slowakei unterhalb Poloniny-Gebirge gefunden und zwar auf einer Heide mit südlicher Exposition, ca 500 m Seehöhe in ca 6 abgeblühten Beständen. Der Standort entspricht vollkommen den Lebensansprüchen der Pflanze. Er liegt im allgemeinen Areal der Pflanze, so dass sich ohne Zweifel um ein natürliches Vorkommen handelt.

Der Autor fügt einige systematische und nomenklatorische Bemerkungen hinzu, beschreibt das allgemeine Areal der Pflanze in Europa und auch die einzelnen bisher in der ČSR bekannten Lokalitäten der Art. Er schlägt vor die Heide mit *Genistella* in Schutz zu nehmen, da es sich vorläufig um eine einzige Lokalität dieser Art in der Slowakei handelt.

Azolla filiculoides Lam. — nový zavlečený druh pro ČSR

Dne 6. září 1954 našel jsem na jižním Slovensku nedaleko Štúrova při dolním toku řeky Hronu dva od sebe oddělené porosty výše uvedeného druhu, který doposud nebyl zjištěn v ČSR. První velký porost ležel na stojaté vodě slepého ramena Hronu při pěšině vedoucí ze Štúrova podél Dunaje k železničnímu mostu přes Hron, asi 300 m jižně od mostu. Další porost jsem zjistil ve výběrce pod železničním náspem asi 500 m západně od mostu na jižní straně trati. Obě místa ve výši asi 100 m n. m.

Domnívám se, že v letech před r. 1954 nebyla *Azolla* ve výběrce, neboť by jistě neušla pozornosti četných botaniků a floristů, kteří velmi často používají pěšiny vedoucí podél trati. Totéž nemohu tvrditi o porostu prvním, poněvadž ona lokalita je dosti vzdálena od botanického ruchu.